

2008

BEZ ČERNÝ

SAMBUCUS NIGRA L.

Rychle rostoucí, rozložitý polostinný keř až stromek do 8 m výšky a 30 cm síly. Kmen je hrbolatě pokroucený a točený. Hustá koruna má okrouhlý tvar.

Kůra v mládí světle šedá, později přechází v hluboce podélně rozbrázděnou šedou borku. Pupeny jsou vstřícně, vejčité přišpičatělé, naspodu kryté červenohnědými obalnými šupinami, mezi nimiž vyčnívají zelené zárodky listů. Mladé výhony mají hladkou, světle šedou kůru, posetou hnědými čoučkovitými, korkovitými lenticelami (průduchy). Střední větvi mají tlustou, světlou a měkkou dřev. Vstřícně postavené, lichospešené listy složené z 5 – 7 vejčité kopinatými lístky jsou na obvodu hrubě pilovité, s řapíkem 20 – 25 cm dlouhým. Po rozemnutí listu nebo mladé kůry či ulomení větvičky je cítit nepříjemná vůně.

V květnu až červnu rozkvétají ve velkých konečných plochých, deštníkovitých květenstvích s průměrem okolo 20 cm. Samotné pětičetné kvítky jsou drobné s krémově bílou korunkou. Vydávají výraznou a celkem příjemnou vůni. Kulovité bobulovité peckovičky, mající v průměru 4 – 6 mm, zpočátku zelené, ve zralosti leskle černé, šfavnaté. Obsahují 2 – 5 zploštělých semen dozrávajících v září.

V nížinách a pahorkatinách se vyskytuje v lesních podrostech, na pasekách, na okrajích porostů a světlinách a slouží jako pionýrská dřevina. S bezem černým se setkáváme i na kulturních půdách, v parcích, na rumišťích, náspech apod. Vyhovuje mu nejlépe kyprá, na dusík bohatá půda. Často se až agresivně rozšiřuje.

Mimo lesnického významu se uplatňuje jako léčivá rostlina. V potravinářství se používá k přípravě aromatických sirupů, zkvašených nápojů, zavařenin, želé a sladkých pokrmů. Všechny zelené části včetně nezralých plodů však obsahují alkaloidy a nesmějí se užívat vnitřně.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

2008

BEZ HROZNATÝ (červený)

SAMBUCUS RACEMOSA L.

Menší keř dorůstající výšky 1 – 4 m s podélně rozpukanou borkou.

Kulovité, asi 1 cm veliké vsřícené pupeny. Kopinaté, lichozpeřené lístky, asi 8 – 9 cm velké, jsou užší a špičatější než u bezu černého. Letorosty silné šedohnědé, často šavlovitého tvaru s četnými podélnými průduchy. Starší větévky s širokou rezavou měkkou dřevinou.

Zelenožluté oboupohlavné květy jsou uspořádány v hroznovitých vzpřímených latách. Kvete v dubnu až květnu. Kulaté 3 mm veliké šarlatově červené bobule (peckovičky) uspořádané v složnovitých vejčitých latách dozrávají v červenci až srpnu. Uvnitř se dvěma světle hnědými asi 2 mm velkými semeny.

Rozšířen je téměř v celé Evropě a Asii. U nás stoupá v horách až do klečového pásma. V nížinách pod 350 m n. m. se vyskytuje jen zřídka. Není zvláště náročný na půdu, spokojí se i se sušším stanovištěm, přesto se mu nejlépe daří na bohatších půdách.

Jako průkopní dřevina osidluje jedna z prvních mýtin, prolámané a kalamitní plochy.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

BOROVICE KLEČ (horská, kosodřevina)

PINUS MUGO T.

Poléhavý keřovitý vzrůst, někdy až nižšího stromovitého tvaru.

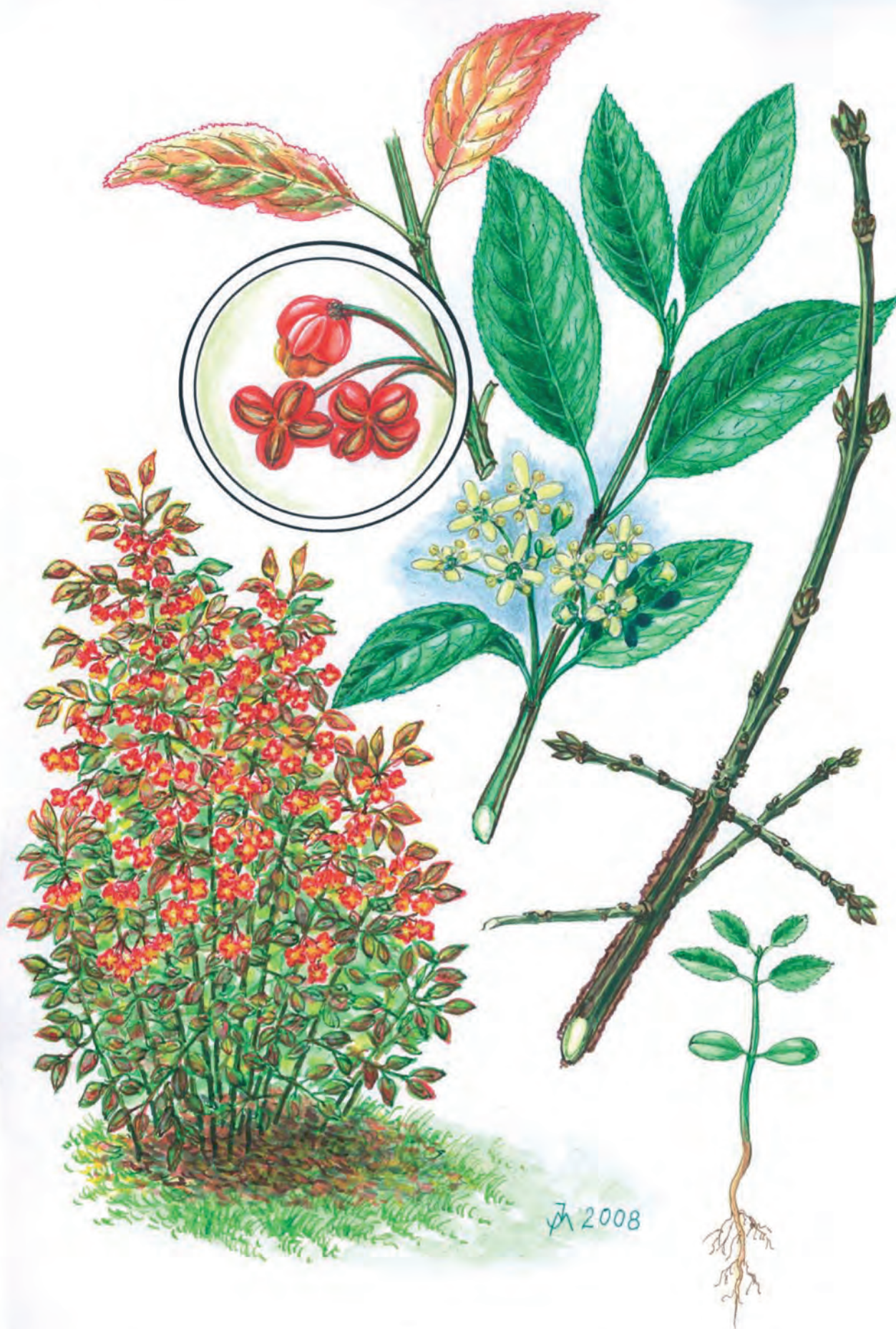
Šedo až hnědočerná šupinatá borka. Pupy podlouhle vejčité, silně zasmolené, asi 6 mm velké. Zelenavé, lysé výhony, jehlice 2 – 5 cm dlouhé, zelené, rostou ve svazečku po 2, zřídka po 3, hustě obrůstají větvičky.

Samičí květy zlatožluté, až 15 mm dlouhé. Šišky rostou jednotlivě nebo v přeslenech po 2 – 4. Jsou přisedlé nebo jen krátce stopkaté, vejčitého až kuželovitého tvaru. Štítek šupin s pupkem uprostřed. Rozevírají se většinou až na jaře třetího roku. Světle šedohnědá až temně hnědá podlouhlá semena s delším blanitým křídélkem.

Roste na horách, na skalách a hřebenech i na rašelinách. Je to dřevina světlomilná. Vyhovují jí chladné polohy, vyšší vlhkost půdy i vzduchu. Vyskytuje se v četných odrůdách a formách.

Je důležitou dřevinou půdoochrannou, zabraňuje sesuvům lavin a suťových polí. Má velmi dlouhé povrchové kořeny. V sadovnictví je ceněna, včetně četných odrůd, jako významná okrasná dřevina.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

BRSLÉN EVROPSKÝ

EUONYMUS EUROPAEA L.

Široce rozvětvený, ale řidší keř dorůstající výšky až 5 m.

Kůra je hladká, zelenošedá. Pupeny vstřícné až šikmo vstřícné. Zelené prýty, na nichž se později tvarují čtyři nafialovělé korkové lišty.

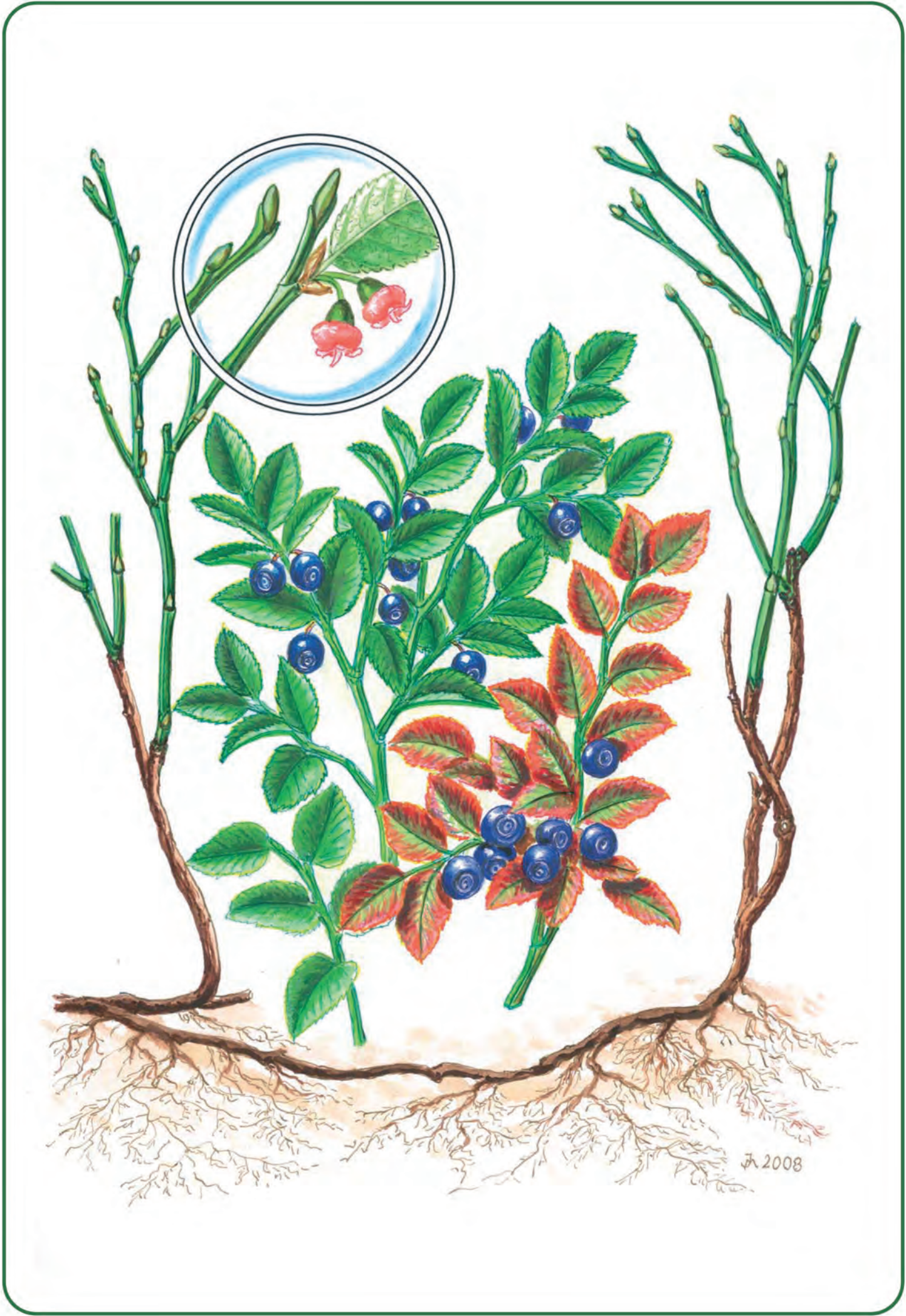
Čtyřčetné, zelenavé, oboupohlavní květy jsou uspořádány v chudých úžlabních vidlanech. Rozkvétají koncem května. Listy vstřícné, 6 – 8 cm dlouhé, podlouhle vejčité, až kopinaté s okraji jemně pilovitými. Plochem je čtyřpouzdrá světle karmínová tobolka v podobě kněžského kvadrátka s bělavými semeny obalenými živě oranžovočerveným míškem. Dozrává v říjnu. (Pozor na děti, plody mají jedovaté účinky.)

Je vlhkomilným, polostinným až poloslunným keřem rostoucím u nás hlavně v údolních lokalitách v lužních lesích a habrových doubravách. Na půdu však nemá zvláštní nároky, setkáváme se s ním i na kamenité mezi vysočin, na pokraji lesů, na keřnatých stráních. V teplých oblastech, na jižní Moravě a Slovensku se vyskytuje příbuzný brslen bradavčitý.

V sadovnictví se uplatňuje hlavně pro ozdobné plody a podzimní nachové zbarvení listů. Vysazují se i cizí druhy, jako např. brslen širokolistý nebo sachalinský.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

7.2008

BRUSNICE BORŮVKA

VACCINIUM MYRTILLUS L.

Keřík s plazivými kmínky a vodorovnými kořeny, dorůstající výšky až 50 cm.

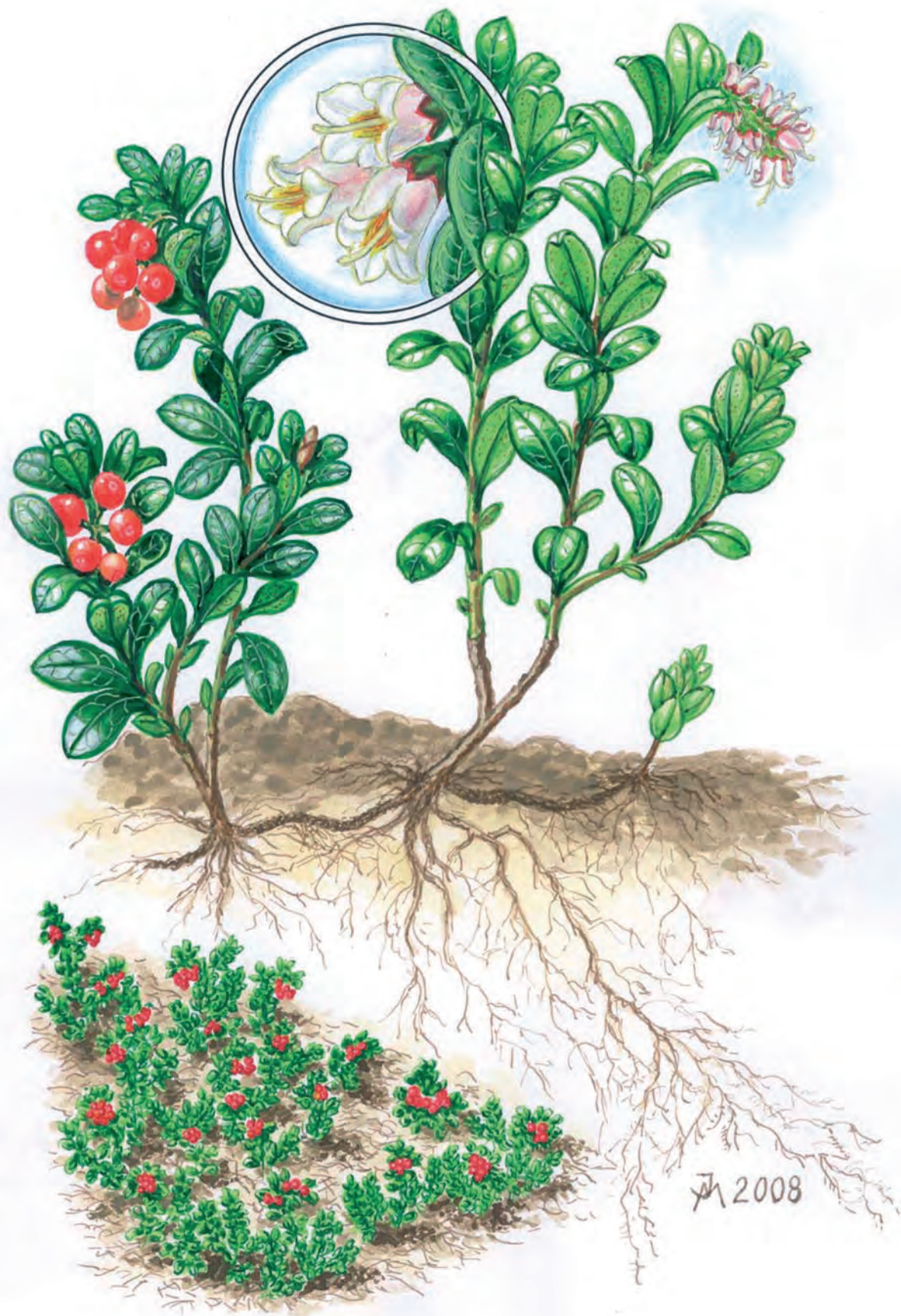
Zelené, žlábkovitě ostrohranné lysé větvičky. Listy jemně pilovité, drobné, podlouhle eliptické, na zimu opadavé.

Výrazně kulovité, zeleně růžové, jednotlivé, obojate květy s kratičkými cípy. Kvete podle nadmořské výšky a stanoviště od května do června. Někdy mohou být květy poškozeny pozdními mrazy. Plodem je černá, modravě ojíňená, mnohosemenná bobule, zrající od července do září.

Vyskytuje se hojně ve světlých, zvláště borových a smrkových lesích, na humózní, nepříliš suché půdě od nížin až do horského pásma. Častá i na víceletých odlesněných plochách, okrajích lesů, remízků, mezích a křovitých terasách pastvin.

Poskytuje velmi vyhledávané, chutné a zdraví prospěšné plody – borůvky. Plody a listy se rovněž sbírají jako účinná léčivá droga. Pozor při sběru na záměnu s bobulemi vlohyně, lidově zvanými opilkou. V zahrádkách se pěstují vyšší keřovité druhy borůvek pocházející ze severní Ameriky.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

BRUSNICE BRUSINKA

VACCINIUM VITIS-IDAEA L.

Nízký 5 – 25 cm vysoký polokeř s přízemními šupinatě olistěnými výběžky. Na nich vyrůstají nadzemní větvíčky.

Listy má leskle, tmavě zelené, kožovité, neopadavé. Tvar oválně vejčitý se slabě podvinutým okrajem. Na rubu jsou světlejší a hnědě tečkované (rozlišuje se tím od medvědice léčivé).

Květy bílé, nebo bledě růžové, až 5 cm velké se zvonkovitou korunou. Jsou nahlučeny do ohnutých hroznů. Rozkvétají v květnu až červnu. Na některých stanovištích rozkvétá v pozdním létě ještě podruhé a poskytne i druhou úrodu plodů. V Brdech se jim říká „otávčata“. Lesklá kulatá bobule je v době zralosti červená.

Nejčastější výskyt v suchých lesích, zvláště borových, na rašelinách, vřesovištích, na chudých písčitých kyselějších půdách, od nížin až do hor.

Z plodů obsahujících mimo cukru kyselinu citrónovou, jablečnou a benzoovou se připravuje výborný kompot. Není však vhodný pro nemocné s ledvinovými kaménky, protože obsahuje soli kyseliny šťavelové. Je to rostlina léčivá, v pozdním létě se sbírá a suší list. Slouží jako potrava pro zvěř a ptactvo, zvláště ji vyhledávají tetřevovití. V sadovnictví a v zahrádkách se pěstují četné odrůdy brusinek, převážně pro konzum, ale i pro okrasu. Používá se ke krytí menších písčitých ploch na slunci i v polostínu.

2008

DŘÍN OBECNÝ

CORNUS MAS L.

Široce rozložitý keř až stromek, dosahující výšky až 7 m.

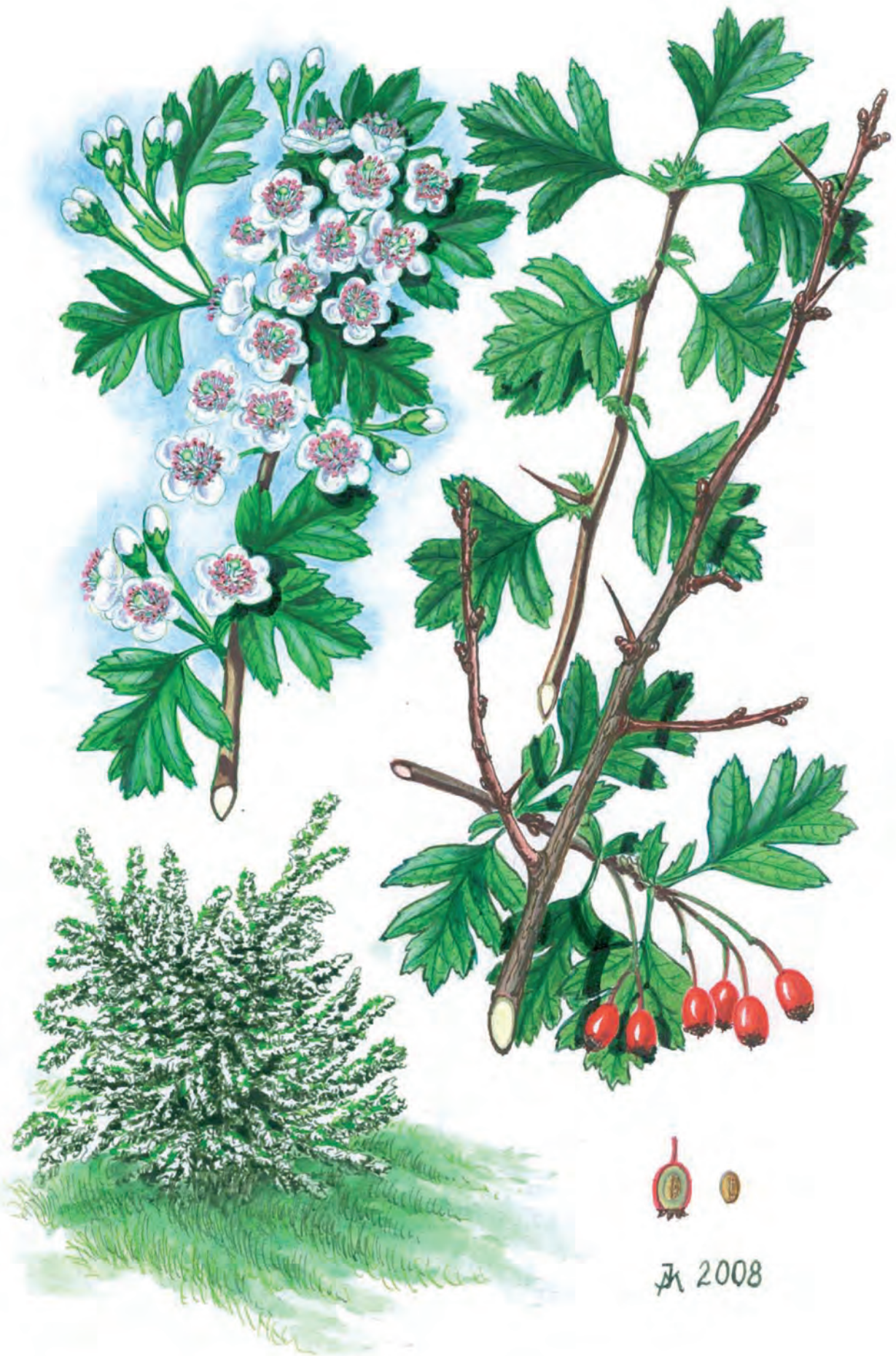
Žlutohnědá borka je u starších jedinců šupinatě odlupčivá. Odstávající listové pupeny jsou protáhlé, kopinatého tvaru, s obalnými šupinami na konci vroubkovitými, naředle zelenými a plstnatými. Větší květní pupeny kulovitého tvaru sedí na postranních, kratších a kroužkovaných větévkách. Střídavě postavené 4 – 9 cm velké listy vejčitého tvaru jsou celokrajné, zašpičatělé, se 3 – 5 páry obloukovitých nervů. Na rubu listů, zejména v úhlech nervů, jsou bělavé chloupky. U mladých keřů jsou letorosty delší. Slabé, zelené nebo olivově nahnědlé, na osluněné straně načervenalé. Starší větévky šednou.

Květy oboupohlavné uspořádané v hustých okolcích po straně větévek. Rozkvétají před olistěním v březnu až v dubnu, v teplých oblastech a na výslunných svazích někdy již v druhé polovině února. Drobné, žlutavé kvítky jsou zesponu kryty čtyřmi světle nažloutlými šupinami. Plodem je karmínově červená soudečková peckovice až 2 cm dlouhá, dozrávající v září. Uvnitř se nachází tvrdá podlouhlá zlatožlutá pecka.

Je to keř teplomilný, rozšířený především v jižní Evropě a Malé Asii. V našich podmínkách mu vyhovují zejména stráně obrácené ke slunci, zvláště s vápencovým podložím. Je to dřevina poloslunná až slunná rostoucí od nížin až do pahorkatin.

Zpevňuje a stabilizuje svahy, poskytuje včelám často již v předjaří pyl a nektar. Plody – dřínky jsou jedlé, používané na výrobu kompotů, marmelád a likérů. V sadovnictví vyhledávaný ozdobný keř.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

JK 2008

HLOH JEDNOSEMENNÝ

CRATAEGUS MONOGYNA JACQ.

Husté keře nebo nízké stromky 3 – 8 m vysoké s trnitými větvemi.

Šedá kůra, ve stáří deskovitě odlupčivá. Střídavě, ve spirále uspořádané pupeny jsou kulovitě hranaté, načervenalé. Oba druhy mají štíhlé, zprohýbané zelenavé až světle hnědé letorosty později popelavě šedé. Postranní větévky zpravidla trnitě špičaté, často i kroužkované brachyblasty. Má vejčité, laločnaté listy. Hloh obecný má listy jen mělce laločnaté, na bázi čepele klínovitě sbíhavé, hloh jednosemenný hluboce rozeklané, při bázi rozevřeně klínovitě až uřaté.

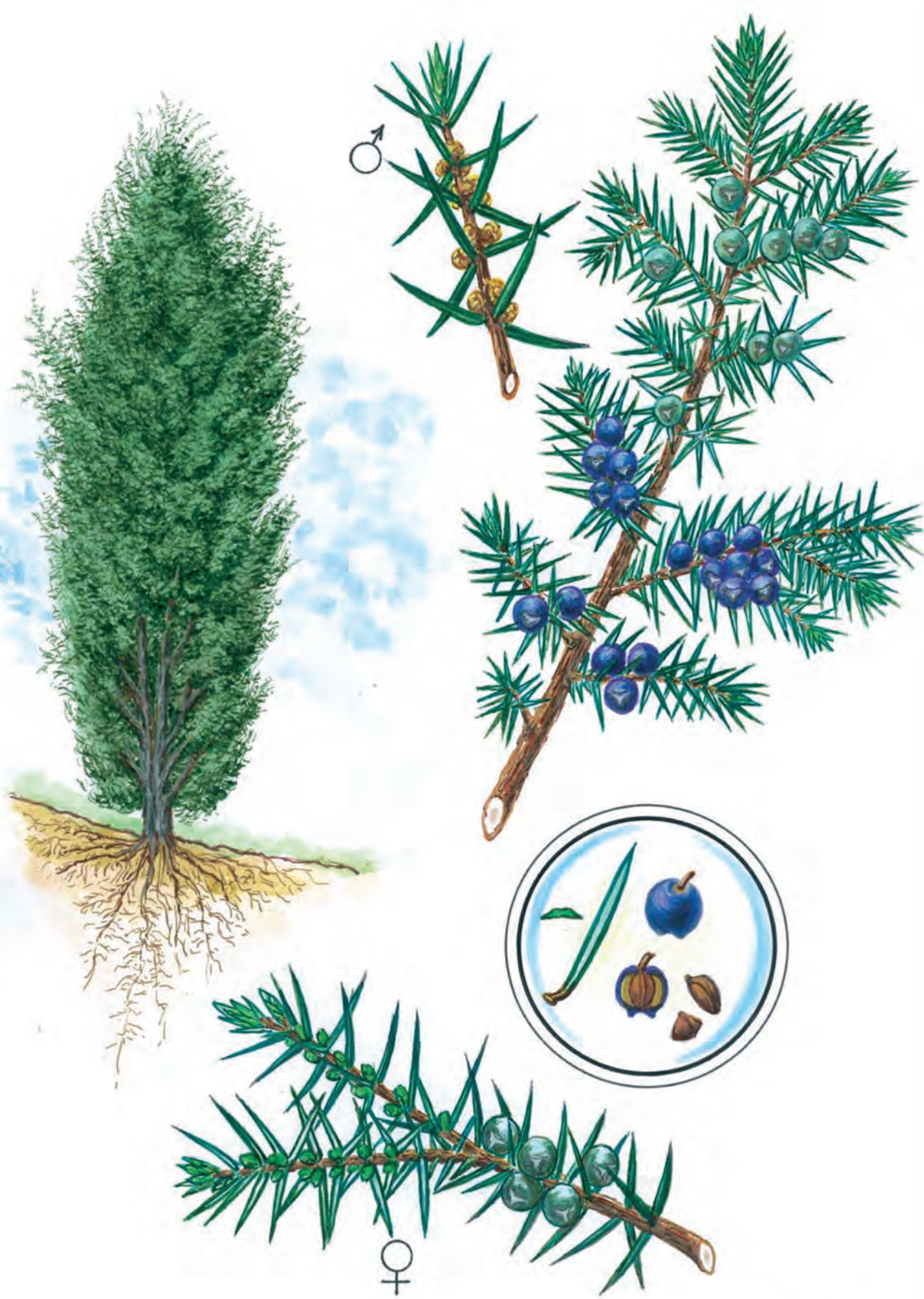
Bílé nebo růžové květy a květenství zvláště páchnoucí, rozkvétající v květnu až červnu jsou u obou hlohů podobné. Plody (malvice) hlohu obecného rostou sice v řidších, ale přesto bohatších latách než u hlohu jednosemenného, jsou temně červené barvy soudečkovitého tvaru s 2 – 3 pecičkami. U hlohu jednosemenného je malvice kulovitější a obsahuje jen jednu větší pecičku. Semena dozrávají v září.

Oba hlohy u nás rostou v doubravách, na kamenitých a výslunných stráních, od nížin až do hor. Hloh obecný je ale hojnější na vlhčích stanovištích v lužních lesích a údolích. Hloh jednosemenný převládá naopak na teplých a sušších svazích. Jsou to dřeviny polostinné až poloslunné.

V lesnictví plní úlohu průkopní dřeviny. Hložinky slouží za potravu zvěři a ptactvu. Květy s listem a plody se suší a jsou ceněnou léčivou drogou. Oba druhy včetně četných vyšlechtěných odrůd se uplatňují v okrasném zahradnictví. Kulovité tvary se používají do alejí, jsou vhodné na stříhané živé ploty i neprostupné ploty volně rostoucí.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

Ж 2008

JALOVEC OBECNÝ

JUNIPERUS COMMUNIS L.

Je to keř nebo stromek, často různotvarý, rozvětvený do více kmínků, převážně kuželovitého tvaru, dorůstající výšky až 12 m.

Šedohnědá kůra je zprvu hladká, později se vláknitě odlupuje. Mladé větévky jsou trojhranné s podélnými lištami. Jehlice v trojčetných přeslenech odstávající, tuhé a pichlavé, 10 – 15 mm dlouhé, šedozele. Na líci se širším bělavým pruhem a zeleným okrajem.

Jalovec je dvojdómý. Samčí květy jsou žluté ve vejcovitých šištíčkách, samičí jsou pupencovitého tvaru, malé a zelené, rozkvétají v dubnu až květnu. Plody jsou kulovité, černomodré ojíněné šištice (jalovčinky) velikosti hrachu. Uzrávají v druhém až třetím roce. Zdužnatělé bobulky obsahují 2 – 6 semen trojhranného tvaru.

Roste v celé Evropě, od nížin vysoko do hor a proniká až daleko do Sibiře. Je to otužilá světlomilná dřevina, nenáročná na úrodnost půdy a její vlhkost.

Využívá se jako dřevina průkopní (pionýrská) chránící půdu na odlesněných suchých svazích, na vřeso-višťích, pastvinách a na lesních okrajích. Jalovec a četné jeho odrůdy a formy se výborně uplatňují v okras-ném zahradnictví. Bobule se používají jako koření. Patří mezi rostliny léčivé, přísně chráněné.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antoním Roháček

2008

KALINA OBECNÁ

VIBURNUM OPULUS L.

Keř dosahující výšky 3 – 4 m, s převislými větvemi.

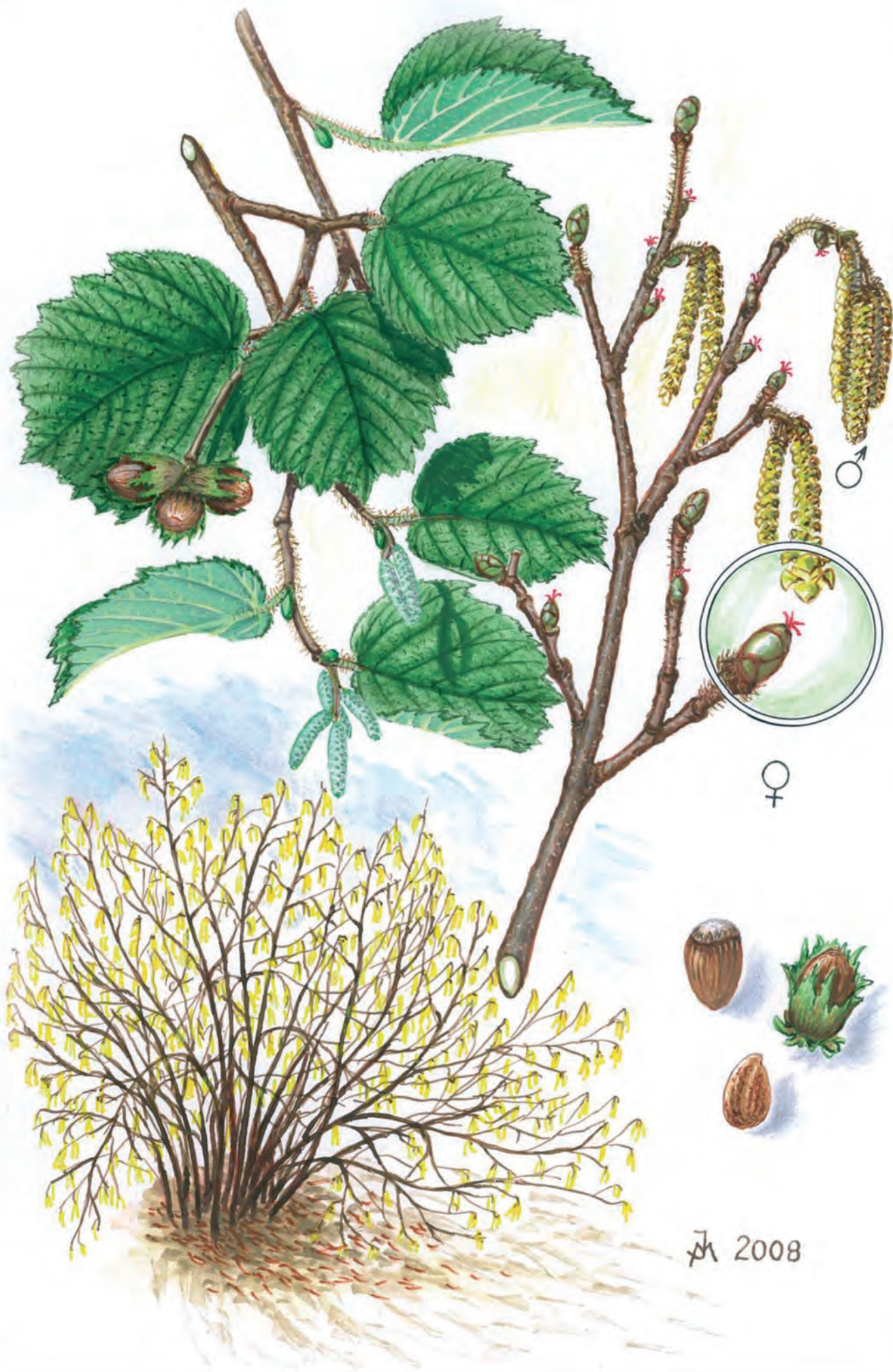
Slabě hranaté, přímé letorosty mají kůru žlutavou nebo černohnědou. Starší šestihranné větévky mají kůru popelavě šedou. Kryté šupinaté pupeny jsou vstřícné, vejčitého tvaru, krátce zašpičatělé. Koncové pupeny často párové, postranní přitisklé. Listy má 3 - 5 laločnaté, hrubě zubaté, až 12 cm dlouhé, na podzim červené.

Květenství je ploché, s vnitřními plodnými, světle nazelenalými, drobnými květy. Na obvodu latnatého vrcholíku se nacházejí větší neplodné bílé květy. Kvete v květnu až červnu. Plody jsou kulaté, jasně červené, jakoby skleněné, kyselé a nahořklé, s dužninou zvláštního zápachu. Dozrávají v září. Jsou jedovaté.

V Evropě se vyskytuje hlavně v lužních lesích. U nás roste ve vlhkých lesích a kolem potůčků, od nížin až po vyšší polohy. Je to dřevina polostinná, mrazuvzdorná.

V okrasném zahradnictví se uplatňuje, zvláště její vyšlechtěné odrůdy a formy, pro dekorativní vzhled listů, květů, ozdobných plodů a karmínově přebarvených listů na podzim.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

JK 2008

LÍSKA OBECNÁ

CORYLUS AVELLANA L.

Listnatý keř s rovnými vzrůstajícími kmínky, s širokou korunou dorůstající výše až 6 m. Tvarováním se nechá vypěstovat do podoby stromku.

Kůra hladká, hnědavá. Střídavě dvojřadé zaoblené žlutavě zelenohnědé pupeny. Šedohnědé letorosty, jemně štiťinaté, zprohýbané. Víceleté větévky zbarveny temně hnědě. Střídavě uspořádané, okrouhlé obvejčité, 6 – 12 cm velké listy jsou u chlupatého 1 – 2 cm dlouhého řapíku srdčité vykrojené, na konci zašpičatělé. Okraje čepele jsou dvakrát pilovité, na rubu žláznatě pýřité.

Květy jsou jednodomé, různopohlavní. Typické prašné květy v podobě 5 – 7 cm dlouhých převislých jehnědách se nacházejí na loňských větvičkách. Samčí květy pupencovitého tvaru rostoucí na koncích letošních větévek se dvěma karmínově zbarvenými vyčnívajícimi bliznami rozkvétají v březnu. Vejčité nebo oválné oříšky, 1 – 1,5 cm velké s tvrdou skořápkou sedící v listencovém obalu rostou zpravidla po 2 – 4 kusech. Dozrávají v září.

V Evropě roste až daleko na sever, na východě až k Uralu. U nás nejhojnější v pahorkatinách, na teplých svazích a bazických horninách stoupá až vysoko do hor. Je poloslunnou dřevinou snášející sucho. Nejčastěji se s ní setkáváme v podrostu světlých lesů, hájů, v křovinách, na mezích a lesních okrajích.

Na jaře poskytuje včelám první pastvu, zejména pylovou. Někdy při předčasném rozkvětu jehnědy zmrznou. V zimě se jehnědami živí tetřevovití a jiné druhy ptactva a zvěře. Líska poskytuje chutné, výživné plody. V sadovnictví se vysazují zvláště její barevné formy, v ovocných plantážích a zahrádkách prošlechťené formy.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

2008

LÝKOVEC JEDOVATÝ

DAPHNE MEZEREUM L.

Nižší vzpřímený keř 30 – 130 cm vysoký.

Vyznačuje se hladkou šedohnědou kůrou. Střídavé, spirálně uspořádané pupeny tupě kuželovitého tvaru, hnědavé, vroubené tmavočerveným okrajem. Ohebné, přímé letorosty zelenošedé barvy, starší větévky, šedo až žlutohnědé. Na mladých větvích vyrůstají kratší slabší větvičky s přisedlými a kopinatými, až 8 cm dlouhými a 2 cm širokými lístečky, které na podzim opadávají.

Květy trubkovité, čtyřcípé, po 2 – 3 ve svazečcích růžové až masově červené barvy, jsou silně vonné, rozkvétají v únoru až dubnu. (Tvarem a vůní podobné šeříku a hyacintu.) Plody jsou kulaté červené peckovité přisedlé na kmínku, až 8 mm velké s jednou černohnědou peckou.

U nás se vyskytuje ve stinných i světlejších lesích od nížin do hor. Je rozšířen jak v Evropě, tak na Sibiři. Je polostinný, nejlépe mu vyhovují humózní a vlhčí půdy, zejména v bylinných typech bučin.

Uplatňuje se v okrasném zahradnictví spolu s četnými šlechtěnými odrůdami a formami (např. bělokvěté, plnokvěté, stromkovité, pestrolisté, žlutoplodé nebo rozkvétající na podzim), ve skalkách mezi nižšími stálezelenými keři i rozptýleně mezi stromy. Rozkvetlý lýkovec je milou předzvěstí jara.

Ve světlých lesích a hlavně na vápencových půdách a stepních loukách roste menší lýkovec vonný (*Daphne cneorum L.*), plody má červenohnědé. Užívalo se ho jako rybiho jedu.

Lýkovec patří mezi léčivé, ale zároveň prudce jedovaté rostliny. Pozor na malé děti, které lákají ke sběru červené peckovičky! Je přísně chráněný!

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antoním Roháček

PTAČÍ ZOB OBECNÝ

LIGUSTRUM VULGARE L.

Hustě rozvětvený 2 – 4 m vysoký vzpřímený keř s hustou povrchovou kořenovou soustavou.

Letorosty jsou zvláště u stříhaných keřů dlouhé prutovité. Starší větévky tmavě šedé až šedohnědé. Pupeny jsou kuželovitě vejčité, zpravidla šikmo, vstřícné. Listy kopinatého tvaru, slabě kožovité, celokrajné, až 6 cm dlouhé.

Oboupohlavní bílé až žlutavé, ne pro každého příjemně vonící, čtyřčetné květy 5 mm v průměru. Jsou sešklupeny ve vzpřímených hroznovitých latách až 8 cm dlouhých. Rozkvétají v červnu. Plodem je černá lesklá bobule asi 5 – 6 mm velká s modrofialovou dužinou, s 1 – 2 podlouhlými hnědofialovými semeny, které dozrávají v říjnu. Plody jsou uspořádány v hroznovitých latách.

Roste zejména v teplejších nížinách až pahorkatinách. Dostí hojný je v hájích, v lužních lesích a svěžích doubravách. Je polostinný, k suchu je značně odolný, na čerstvých půdách se mu ale daří nejlépe.

V okrasném zahradnictví se používá především na živé tvarované ploty. Má několik odrůd. Krásné jsou stálezelené druhy. Dobře se rozšiřuje dřevitými řízký. Jak již název napovídá, jeho plody jsou vítanou zimní potravou zpěvného ptactva.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

丙 2008

TRNKA OBEČNÁ

PRUNUS SPINOSA L.

Až 4 m vysoký hustě větvený keř s trnitými kolcovitými větévkami. Místy vytváří nepropustné houštiny.

Hnědavé letorosty má jemně šedavě plstnaté, starší větévky temně šedavé. Střídavě postavené listy, podlouhle elipčité, bez žláz na řapíku, s okrajem lehce pilovitým. Listové pupeny jsou po 2-3 vedle sebe, květní bývají nahlučeny na zkrácených postranních větévkách nebo kolcích.

Bělavé, hustě nahlučené květy rozkvétají před rašením listů koncem března a v dubnu. Oboupohlavní, pětičetné, drobné květy ve krátce stopkatých svazečcích obalují kvetoucí větvičky. Plodem jsou kulaté, černavé, modře nadechnuté peckovice mající kolem 1 cm v průměru. Dozrávají v říjnu, jedlé jsou až po přejití prvních mrazů. Obsahují až 6 mm velkou hrbolatou pecičku.

Trnka roste téměř v celé Evropě. Na severu zasahuje až do Skandinávie a Finska. U nás se s ní nejčastěji setkáváme v nížinách a pahorkatinách. Osídluje meze, remízky, okraje porostů, výslunné stráně a sutě. Nejlépe jí vyhovují teplomilné doubravy, ale setkáváme se s ní i v lužních lesích. Rozšiřuje se semeny i kořenovými odnožemi. Je průkopní a půdoochrannou dřevinou zvláště na suchých vápencových svazích. Často roste v keřových společenstvech růží šípkových, dřívíšťálů, ptačího zobu, hlohu apod. Pro svoji nepropustnost může posloužit jako nepěstovaný živý plot.

Plody trnky obsahují mnoho vitamínů a jiných zdraví prospěšných látek. Využívají se k výrobě marmelád, šťáv a likérů. Trnka přispívá k zimní potravě ptactva a zvěře.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

2008

VRBA JÍVA

SALIX CAPREA L.

Statné keře až nižší stromy, dorůstající výšek 5-15 m. Často se větví nízko nad zemí.

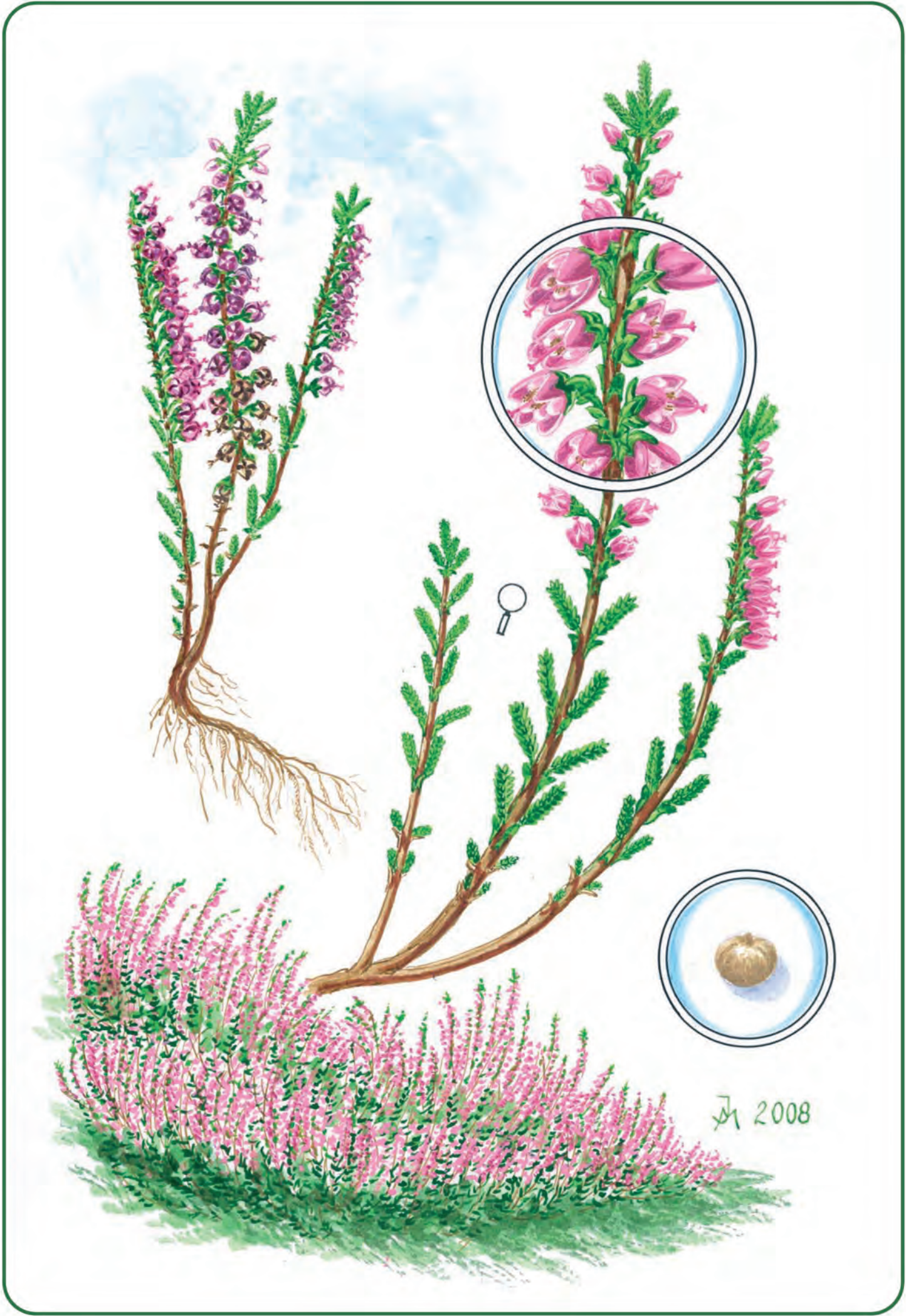
Nejmladší letorosty krátce šedě chlupaté, později žluté až červenohnědé s hladkou, lesklou kůrou, s výraznými kosočtverečnými lenticelami (průduchy). Starší kmeny s podélně rozpukanou kůrou. Pupeny střídavé, oble kuželovité, lysé, leskle žluté až červenohnědé. Květní pupeny zřetelně širší. Na rozdíl od ostatních vrůb má listy široké, 6-9 cm dlouhé, s řapíkem poměrně dlouhým, na rubu výrazně šedavě plstnaté, na lici lesklé, na obvodu nepravidelně a tupě pilovité.

Kvete časně zjara, v březnu a dubnu a její květy poskytují pastvu včelám - samčí květy pyl a nektar, samičí nektar. Vrba je dvoudomá. Jehnědy (kočičky) bílé plstnaté. Samčí jehnědy vejčité až oválné se žlutými nebo načervenalými prášničky. Samičí jehnědy spíše nazelenalé, oválné, pestík chlupatý, dlouze stopkatý, čnělka velmi krátká. Semeno drobné, hnědé, s dlouhým žlutobílým chmýřím, dozrává v květnu.

Areál rozšíření jívy se táhne od Evropy po Japonsko. U nás se vyskytuje od nížin až do hor. Na rozdíl od většiny ostatních vrůb nedoprovází vodoteče, ale snáší i suchá stanoviště. Je typickou průkopní (pionýrskou) dřevinou, nalétává na paseky, do mlazin, obsazuje opuštěné kamenolomy, hliníky, skládky a devastované plochy, hlavně na jílovitých půdách.

Nedá se množit řízkem, pěstuje se ze semene. Její rychlý růst postupně ochabuje a jako krátkověká a slunná dřevina ustupuje po 30. - 40. roce jiným dřevinám. Vedle hlavního poslání - jako dřevina přípravná a meliorační - slouží poražená na zimu jako vitaný ohryz pro zvěř, na jaře jako dárce prvního jarního pylu - včelího chleba a nektaru. Svěcené kočičky sloužily dříve ke kultovním účelům. Dnes dokáží po dlouhé zimě jako předzvěst jara potěšit každého milovníka přírody.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček

J 2008

VŘES OBECNÝ

CALLUNA VULGARIS (L.) HULL.

Tvoří metlovitě větvené vzdyzelené keřiky, až 50 cm vysoké, rostoucí kobercovitě, ve skupinách i jednotlivě.

Šupinovitě čtyřřadé, světle zelenavé, drobné, čárkovité, trojhranné listy má vstřícně, na postranních větévkách střechovitě, přisedlé.

Kvítky zvonkovitého tvaru, fialově růžové, řídce bílé, jsou uspořádány v 5 – 15 cm dlouhých, štíhlých a špičatých konečných jednostranných hroznech. Rozkvétá v červenci až září. Plod je nahnědlá tobolka, která obsahuje mnoho drobných semen.

Roste na písčínách, rašelinách, víceletých rozlehlých pasekách, na skalách a stráních od nížin až po horské pásmo. Miluje slunce, dobře snáší sucho. Na půdu je nenáročný, snáší chudé, kyselé a hlavně písčité půdy, naopak se vyhýbá vápenatým půdám.

V sadovnictví se uplatňuje, včetně čtených odrůd, tam, kde může napodobit přirozené společenstvo např. společenstva borů, březin s jalovcem obecným, čilimníkem černajícím, janovcem, kručinkou apod. Patří mezi léčivé rostliny. Sbírá se nať, někdy květ.

Ilustrace: Jiří Málek
Text: Antonín Roháček